

Μισό αιώνα ζωής ετοιμάζεται να γιορτάσει η Κυπριακή Δημοκρατία, με σταθμούς κυρίως οδύνηρους. Την υπογραφή των Συνθηκών Ζυρίχης - Λονδίνου, τη γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και την όλη πορεία της μέχρι σήμερα αναλύουμε με την ιστορικό, ερευνητρια, ακαδημαϊκή Νταϊάνα Μαρκίδου, η οποία πρόσφατα κυκλοφόρησε στα ελληνικά το βιβλίο της «Κύπρος 1957 - '63». Κεντρικός του κριός το θέμα των χωριστών Δήμων, μιας και αντανάκλα το Κυπριακό πρόβλημα σε μικρογραφία.

Οι Ε/κ αγνόησαν τις εξελίξεις στην τ/κ κοινότητα

Μπορούσε ένας διαφορετικός χειρισμός να άλλαζε τα πράγματα τα πρώτα χρόνια; Πιστεύω μια καλύτερη ανάλυση των γεγονότων θα μπορούσε να κάνει την ελληνοκυπριακή πλευρά όχι τόσο απαιτητική. Έπρεπε να παρακολουθεί με περισσότερη σοβαρότητα τις εξελίξεις στην τουρκοκυπριακή κοινότητα και στην Τουρκία την ίδια. Μάλλον, η ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν βυθισμένη στις δικές της διαφορές και αγνοούσε τις σημαντικές εξελίξεις στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Δεν ήταν έτσι κι αλλιώς μικρή μειονότητα η τουρκοκυπριακή όπως τους Αρμένιους και τους Μαρωνίτες. Ήταν ουσιαστική μειονότητα με την Άγκυρα εμπλεκόμενη. Είναι όμως πολύ δύσκολο εκ των υστέρων να κρίνεις. **Μάθαμε από την ιστορία;** Η Κύπρος υπέστη ένα τεράστιο πλήγμα το 1974, ανεπανόρθωτο ίσως. Αυτό το γεγονός ανάγκασε τους Ελληνοκύπριους να δεχτούν την ομοσπονδία, δηλαδή να δεχτούν να μοιράσουν την εξουσία και το νησί με τη μειονότητα του 18%. Αυτή ήταν μια τεραστία παραχώρηση που πολλές φορές άδικα θεωρείται δεδομένη.

Ελπίδα για Κύπρο η Τουρκία να ανήκει στην ΕΕ

ΝΤΑΪΑΝΑ ΜΑΡΚΙΔΟΥ: Η πορεία του Κυπριακού εξελίσσεται σε μια προσπάθεια αποφυγής της διχοτόμησης

Πρόσφατα κυκλοφόρησε στα ελληνικά το βιβλίο σας «Κύπρος 1957-'63». Ναι, είναι μια ακαδημαϊκή μελέτη, η οποία εξετάζει το τέλος της αποικιοκρατίας και την αρχή της Δημοκρατίας μέχρι το 1963. Διάλεξα ως κεντρικό κριό το βιβλίο του θέμα των χωριστών Δήμων, το οποίο ξεκίνησε το 1957 και εμφανίζεται σε κάθε σημαντική καμπή - το σχέδιο Μακμίλαν, τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, στις τρεις πρόνοιες του συντάγματος που δεν εφαρμόστηκαν όπως και μέσα στα 13 σημεία του 1963.

Οι ξεχωριστοί Δήμοι είχαν στόχο τη διχοτόμηση; Την διοικητική διχοτόμηση παρά τη διχοτόμηση του νησιού σε δυο ξεχωριστές ζώνες. Ήταν ο τρόπος με τον οποίο η Άγκυρα με τη συνεργασία των ηγετών των Τουρκοκυπρίων ήθελε να αποκτήσει για την τουρκοκυπριακή μειονότητα, μέσω γεωγραφικά και κοινωνικά ξεχωριστών Δήμων σε κάθε πόλη, μια ξεκάθαρα ξεχωριστή πολιτική οντότητα. Μια βάση, αν θέλετε, για ομοσπονδία.

Σε αυτό έπαιξε ρόλο η γνώριμη πολιτική της Βρετανίας «αίθρια και βασιλεύει»; Με την έννοια ότι από το 1958 η παρουσία της σε ολόκληρο το νησί εξασφαλιζόταν ως διαίτητος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, και, αλλά όχι με την έννοια ότι οδήγησε εσκεμμένα η Βρετανία τα πράγματα προς αυτή την κατεύθυνση. Η διχοτόμηση θα την ανάγκαζε να αποχωρήσει από το νησί. Μάλλον πείσθηκε προς αυτή την κατεύθυνση για να μην αντιμετωπίσει δυο μέτωπα μέσα στο νησί και για να κρτήσει την Άγκυρα με το μέρος της στην ευρύτερη περιοχή. Η Βρετανία γινόταν συνεχώς πιο αδύνατη τα χρόνια αυτά και θεωρούσε ότι είχε μεγάλη ανάγκη την Άγκυρα

Η Κύπρος υπέστη ένα τεράστιο πλήγμα το 1974, ανεπανόρθωτο ίσως

για να εξασκήσει την πολιτική που ήθελε στη Μέση Ανατολή. Και σήμερα όποια δύναμη έχει συμφέροντα σε αυτή την περιοχή θέλει την Άγκυρα με το μέρος της.

Η αποχώρηση Τουρκοκυπρίων από τα Δημαρχεία στα μέσα του 1957... δεν είχε καμία σχέση με δημαρχιακά θέματα. Υποκινήθηκαν οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες να απαιτήσουν γεωγραφικά χωριστά δημαρχεία ώστε οι Τουρκοκύπριοι των πόλεων, το ελάχιστο να διοικούνται από Τουρκοκύπριους. Θα ήταν η βάση για διοικητική διχοτόμηση. Ο στόχος ήταν να μην απορροφηθούν από τους Ελληνοκύπριους σε μια πλειοψηφική κυβέρνηση όπως προνοούσε το σχέδιο Radcliffe που κυκλοφόρουσε εκείνη την εποχή. Να υπάρχει μια ξεχωριστή κοινότητα να απαιτεί ξεχωριστά αυτοδιάθεση. Η πράξη αυτή ήταν μέρος της διαμάχης για έλεγχο της Κύπρου μετά την αποχώρηση των Άγγλων, η οποία φαινόταν πιθανή μετά το φιάσκο του Σουέζ, τον Δεκέμβριο του 1956. Ήταν εναλλακτικός τρόπος ελέγχου του νησιού από την Τουρκία σε τέτοια περίπτωση αφού η άμεση εδαφική διχοτόμηση δεν ήταν εφικτή. Αφού οι Άγγλοι δεν ανταποκρίθηκαν στην απαίτηση για χωριστούς Δήμους, το 1958 υποκινήθηκαν οι πιο μεγάλες ενδοκοινωνικές διαταραχές, έγιναν βίαιοπραγίες για να δοθεί η ευκαιρία στους Τουρκοκύπριους να αρπάξουν τις δημοτικές αγορές και να ανακρίνουν μονόπλευρα ξεχωριστούς Δήμους. Έπειτα, όπως και τώρα, οι προσπάθειές τους συγκεντρώθηκαν στη νομιμοποίηση της de facto κατάστασης που είχε δημιουργηθεί με τη βία. Γι' αυτό, και όχι μόνο, λέω ότι το θέμα των Δήμων αντανάκλα το κυπριακό πρόβλημα σε μικρογραφία.

Τι δεν λειτούργησε στην Κυπριακή Δημοκρατία; Αυ-

Το ελληνικό και αγγλικό στοιχείο με βοηθούν στην αντικειμενικότητα

Πού γεννηθήκατε; Στη Λεμεσό μιας που ο πατέρας μου εκείνη την εποχή ήταν εκεί έπαρχος. Οι παιδικές μου μνήμες είναι από το Βαρώσι όπου είχε μεταταθεί ο πατέρας. Όταν έγινα δέκα χρόνια με έστειλαν εσώκλειστη σε σχολείο στην Αγγλία, έτσι δεν έζησα τα τελευταία χρόνια της αγγλοκρατίας στο νησί. Παντρεμένη με Κύπριο, νιώθετε κάποια στιγμή μέσα σας αντιφατικά συναισθήματα; Όχι, κάποιες φορές βλέπω τα πράγματα από τη μια μεριά, κάποτε από την άλλη, αλλά πολλές φορές είμαι στη μέση. Το ότι έχω το ελληνικό και αγγλικό στοιχείο με βοηθούν στην αντικειμενικότητα. Θα ήθελα πολύ να διαβάσω και τουρκικά. Δώσατε δυναμικά το «παρών» σας και σε αγώνες των Ελληνοκυπρίων, όπως στις πορείες «Οι Γυναίκες επιστρέφουν». Ναι, οι «Γυναίκες επιστρέφουν» γεννήθηκαν σε αυτό το δωμάτιο. Ήταν μια εξαιρετική ομάδα Κύπριων γυναικών. Η συνεργασία μαζί τους πιστεύω ότι ήταν από τις πιο

σημαντικές πράξεις στη ζωή μου. Ετοιμάζετε νέο βιβλίο; Ναι, μελετώ πώς ήταν η Κύπρος και η γύρω περιοχή στο τέλος του 19ου αιώνα, μια περίοδος που δεν έχει μελετηθεί εκτενώς. Γιατί δεν μελετήσατε την πιο πρόσφατη ιστορία; Διότι οι πηλγές δεν έχουν ακόμα επουλωθεί και είναι πιο δύσκολο. Πότε πρέπει να γράφει ένας ιστορικός; Μόλις υπάρχει πρόσβαση στα έγγραφα της εποχής, επίσημα και μη. Απλώς εγώ δραπέτευσα στο πιο ήσυχο παλιό χωριό. Ως λαός διαβάζουμε ιστορία; Νομίζω ότι ελάχιστοι Κύπριοι διαβάζουν γενικά βιβλία. Οι εφημερίδες είναι πιο δημοφιλείς. Η ιστορία πώς πρέπει να διδάσκεται στο σχολείο; Αυτό είναι ένα τεράστιο θέμα που συζητείται έντονα τις μέρες μας. Θα έλεγα όσο αντικειμενικά γίνεται, παραθέτοντας όσον είναι δυνατό μια ολοκληρωμένη, παρά εκλεκτική εικόνα των γεγονότων.

τη είναι καλή ερώτηση. Υπάρχει ένα πολύ σημαντικό χρονικό διάστημα μεταξύ του Φλεβάρη 1959 που υπογράφτηκε οι Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου και της ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας τον Αύγουστο του 1960 - η μεταβατική περίοδος. Κανείς δεν το λαμβάνει υπόψη αλλά ήταν μέσα σε αυτό το χρόνο που προσπάθησε ο Μακάριος με τον Κουτσιούκ και τη βοήθεια του σερ Χιου Φουτ να εφαρμόσουν τις πρόνοιες της Ζυρίχης. Ήταν τότε που γράφτηκε λεπτομερής το Σύνταγμα και έγινε μια κρονοβόρα συζήτηση στο Λονδίνο για τη Συνθήκη Εγκαθίδρυσης που προνοούσε το στάτους και τη θέση της βρετανικής παρουσίας στο νησί. Όλα αυτά γίνονταν σε μια περίοδο που κυκλοφορούσαν πολλά όπλα στο νησί και οι διάφορες ομάδες δεν ήταν ικανοποιημένες με τις Συμφωνίες. Δεν επετεύχθη φόρμουλα για την εφαρμογή τριών βασικών αλλά προβληματικών προνοιών.

Ποιες ήταν; Η μία ήταν των ξεχωριστών Δήμων, η άλλ-

λη για τη δομή του κυπριακού στρατού και η τρίτη ήταν η αναλογία θέσεων στην κυβερνητική υπηρεσία. Έπρεπε να ήταν 70% Ελληνοκυπριακή και 30% Τουρκοκύπριοι.

Οι Συνθήκες Ζυρίχης - Λονδίνου έλαβαν υπόψη τα οράματα Κυπρίων; Όχι, οι Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου έγιναν για να σταθεροποιήσουν τις σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας που είχαν επιδεινωθεί επικίνδυνα λόγω του Κυπριακού και του σχεδίου Μακμίλαν, το οποίο απέρριψαν έντονα οι Έλληνες. Μπορούσε να υπάρχει modus vivendi με Τ/κ μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος όπως έγινε; Πιστεύω να αν υπήρχε μια πιο κοινή αντίληψη για τη φύση του κράτους που είχε δημιουργηθεί. Το όλο πρόβλημα εστιάζεται στο ότι οι Ελληνοκύπριοι θεωρούσαν ότι με το Σύνταγμα και τις Συμφωνίες αυτές είχε δημιουργηθεί μια Δημοκρατία, η οποία θα διοικείτο από την πλειοψηφία αλλά η μειονότητα θα είχε πολύ περισσότερα δικαιώματα από μια συν-

θισμένη μειονότητα. Οι Τουρκοκύπριοι και η Άγκυρα θεωρούσαν ότι ήταν μια Δημοκρατία όπου οι δύο κοινότητες είχαν περίπου ίσα πολιτικά δικαιώματα και ότι δεν έπρεπε ο έλεγχος της κατάστασης να αφαιρεθεί στην ελληνοκυπριακή πλειοψηφία. Γι' αυτό το 1961 προαιμπούσαν την πρόνοια για ξεχωριστές πλειοψηφίες κάπως εκβιαστικά - να μην ψηφίσουν φορολογική νομοθεσία μέχρι να διευθετηθεί το θέμα των Δήμων. **Επηρεάζει την όλη κατάσταση και το κλίμα της εποχής; Ναι. Τότε πολλές χώρες της Αφρικής και της Ασίας έπαιρναν την ανεξαρτησία τους με το σύνθημα της εποχής «κυβερνά η πλειοψηφία (majority rule)», έτσι ήταν δύσκολο να δεχτούν οι Ελληνοκύπριοι ότι το 80% έπρεπε υποκύψει σε τέτοιο σημείο στο 18%. Οι Ελληνοκύπριοι βγήκαν από μια αποτυχημένη προσπάθεια για την ένωση, το λιγότερο αποδεκτό γι' αυτούς ήταν μια ανεξάρτητη κυρίαρχη χώρα με ελληνική πλειοψηφία και ειδικά δικαιώματα για τους Τουρκοκύπριους.**

Κακοί οι πλειστοι σταθμοί της Κυπριακής Δημοκρατίας

Ποιοι είναι οι σταθμοί της Κυπριακής Δημοκρατίας τα 50 χρόνια; Οι πλειστοι είναι κακοί σταθμοί. Ξεκινούμε το 1960 που οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι δεν δέχτηκαν με μεγάλο ενθουσιασμό τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Πολλοί τη θεωρούσαν προσωρινή. Την κυπριακή σημαία άρρισαν να την αγαπούν οι Ελληνοκύπριοι μόνο όταν απειλήθηκε μετά το '74. Άλλοι σταθμοί ήταν το '63, το '67, το 1974, το 2004.

Τι πρέπει να γιορτάζουμε στα 50χρονα; Πρέπει να γιορτάζουμε πρώτα απ' όλα την άψογη λειτουργία της Δημοκρατίας στην Κύπρο - ένα πολύτιμο επίτευγμα, να γιορτάσουμε την αντοχή των Κυπρίων μέσα σε όλα αυτά τα δεινά, την εργατικότητα, το θάρρος και το πείσμα τους. Το 1974 ήταν τόσο αδύνατο οικονομικά, με τάσους πρόσφυγες και το μισό νησί υπό κατοχή, αλλά βρήκαν τα πό-

δια τους και τώρα μπήκαν στην Ευρώπη και μάλιστα στην Ευρωζώνη. Αυτό είναι αξιοθαύμαστο. Είστε αισιόδοξη; Δυστυχώς δεν βλέπω γρήγορη επανένωση παρά θα το ήθελα πολύ. Πιστεύω ότι θα μπορούσαν να συνυπάρξουν ξανά Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι αν αφηθούν ανενοχλητοί. Ένα μεγάλο εμπόδιο είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο πλευρών όπως και η απουσία εμπιστοσύνης ότι θα διατηρηθεί η όποια συμφωνία υπογραφεί. Αυτό είναι βασικό εμπόδιο το οποίο δεν αντιμετωπίζεται καθόλου ικανοποιητικά. Για παράδειγμα το Βαρώσι θα μπορούσε να ήταν πρότυπο συνεργασίας. Η πρόσφατη εμπειρία του Λιμνίτη δεν είναι καθόλου ενθαρρυντική. Φυσικά από ελληνοκυπριακής πλευράς, στην έλλειψη εμπιστοσύνη συμβάλλουν οι συνεχείς επεμβάσεις της Τουρκίας και η συνεχόμενη κατοχή.

Ποια μαθήματα δίνει το βιβλίο σας για την ευμε-

εννοεί η κάθε πλευρά να μην τις υπογράφουν. Αυτό προσαθούν να κάνουν Χριστόφιας - Τάλτ αλλά από την άλλη οι πολλές λεπτομέρειες... Μπορεί να μην βγαίνει από μέσα, γι' αυτό πρέπει να βρεθεί μια μέση λύση. Το 1959 υπήρχε βία στο νησί, σκοτώνονταν κόσμος. Σήμερα δεν σκοτώνεται κανένας, υπάρχει κατοχή αλλά έχουμε την πολυτέλεια που δεν είχαν το '59 να προχωρήσουμε αποφασισμένοι για λύση, ευελκιστοί για να υπογράψαμε κάτι βιώσιμο παρά βασιστικό. Είναι οι Κύπριοι που θα πρέπει να ζήσουν με το αποτέλεσμα της λύσης ή της μη λύσης, όχι οι ξένοι. Η βιωσιμότητα από ποιά εξαρτάται; Από τις συμφωνίες τις ίδιες, από την πολιτική βούληση να τις εφαρμόσουν, από τον αποτελεσματικό έλεγχο των ακτών του νησιού και τις ασφαλείς πρόνοιες για επεμβάσεις τρίτων.

